O’zbekiston Respublikasi Oliy va O’rta Maxsus Ta’lim Vazirligi .

ALISHER NAVOIY NOMIDAGI SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETI.

Tarix fakulteti

REFERAT

Topshirdi: **Tuvalov T.**

Qabul qildi: **Boltayev M.**

SAMARQAND – 2013

Salohiddin Toshkandiy “Temurnoma” asarida qo’llanilgan tarixiy terminlar.

Mundarija:

I. Kirish.

Terminalogiya fanining maqsad va vazifalari………………………..2-3

II. Asosiy qism

a) Salohiddin Toshkandiy “Temurnoma” asarini tarixda tutgan o’rni……………………………………………………………….4-5

b) Salohiddin Toshkandiyning “Temurnoma” asarida qo’llanilgan terminlar…………………………………………………………...6-20

III. Xulosa

IV. Adabiyotlar ro’yxati.

Kirish.

Oliy o’quv yurtlari talabalari uchun moljallangan mazkur kurs ularga respublikamizda faoliyat ko’rsatayotgan korxonalar, tashkilotlar va muassasalarda yuritib kelinayotgan ish qog’ozlari turlari, ularning vazifasi, ularda aks etadigan ma'lumotlar, axborotlar, fikr-mulohazalar,hujjatlarning zaruriy qismlari, ular bilan bogliq atamalar to’g’risida ma'lum tushunchalar beradi.

Ma 'lumki, respublikamizda 1989-yil 29-oktabrda o’zbek tiliga davlat tili huquqi berilgan, 1991-yil 31-avgustda esa mamlakatimiz sobiq sho’rolar hukmronligidan qutilib, mustaqillikka erishgan bolsa-da, bir qator korxonalarda hujjatlar, ish qog’ozlarini davlat tilida yangi alifbo va imlo qoidalari asosida yuritishga o’tish biroz qiyinchilik bilan kechmoqda. Buning bir qancha sabablari bor, albatt. Ulardan biri yangi alifbo va imlo qoidalari asosida davlat tilida ish yuritish boyicha maxsus o’quv qo‘llanmalari, uslubiy ishlarning kamligi bo esa, ikkinchidan, bu sohada ish yurituvchi mutaxassis-xodimlar tayyorlashning hali keng tus olmaganligidir.

Ish qog’ozlari yuritish boyicha dastlabki bilimlar umumta'lim maktablari, litsey va kasb-hunar kollejlarida berilmoqda. Chunki bu o’quv yurtlarini tugatgan har bir yosh tegishli ma'lumotga egaligi to’g’risidagi hujjatni qolga olgach, mustaqil hayotga qadam qo’yadi. Ana shu davrdan boshlab ular ish qog’ozlari, hujjatlarga har qadamda duch kela boshlaydilar. Ishga kirish uchun, o’quv yurtiga hujjat topshirish uchun, mehnat ta'tili olish yoki biror voqea tufayli o’z hisobidan mehnat ta 'tili olishi uchun ariza yozishi, mehnat ta 'tilidan qaytganligi yoki betoblikdan so’ng ishga tushganligi to’gyisida bildirishnoma yozishi, yol qoyilgan xato-kamchiliklar yoki nojo’ya xatti-harakatlar uchun tushuntirish xati yozishi, bajarilgan ishlar yoki berilgan topshiriqlar yuzasidan, xizmat safari boyicha hisobot yozishi, yetkazilgan moddiy, ma'naviy yoki jismoniy zarar uchun da'vo arizasi yoxud shikoyat xati yozishiga to’gri keladi. Ba'zan mana shunday hujjatlarni o’rta yoki o’rta-maxsus ma'lumotli mutaxassisgina emas, balki oliy ma'lumotli malakali mutaxassislar ham to’gVi

rasmiylashtira olmaydilar. Shunga ko’ra oily o’quv yurtlari talabalari uchun "Davlat tilida ish yuritish, hujjatchilik va atamashunoslik" kursining kiritilishi hamda o’qitilishi har tomonlama maqsadga muvofiq ish boldi. Shuningdek, bu kurs akademik litsey va kasb-hunar kollejlarida keyingi yillarda o’tila boshlagan "Nutq madaniyati va davlat tilida ish yuritish" fanining mantiqiy davomi sifatida talabalarning bu sohadagi bilimlarini yanada chuqurlashtirish uchun xizmat qiladi.

Mazkur kurs talabalarga amaliyotda qo’llanib kelinayotgan hujjatlar, ularning xillari, har bir hujjatda qamrab olinishi lozim bo’lgan o’ziga xos dalillar, ma'lumotlar, axborotlar, fikr-mulohazalar, ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy hayotimizga oid, o’z mutaxassisliklariga doir hamda hujjatlar yuritishga oid atamalar, ularni tanlash va qollashdagi o’ziga xos xususiyatlarni kengroq o"rganishlari uchun xizmat qiladi.

Ma'lumki, insoniyat tarixidayozuvning ixtiro qilinishi bilan bogliq ravishda yozma nutqning vujudga kelishi hamda taraqqiy eta borishi asosida eng qadimgi zamonlardan boshlab kishilik jamiyatida insonlarning o’zaro turli-tuman munosabatlarini aks ettiruvchi yozishmalar, solnomalar, hujjatlar, badiiy, ilmiy, tarixiy asarlar yaratib kelingan. Hujjatlar kishilar, jamoalar oVtasidagi huquqiy munosabatlarni tartibga solish, davlat ichidagi hamda davlatlararo ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, madaniy, ma'rifiy, harbiy sohalarda aloqalar o’rnatish, hamkorlik qilish, mavjud aloqalarni yanada mustahkamlash va rivojlantira borishlari uchun xizmat qilib kelgan[1].

---

[1] Karimov I.A. " Tarixiy xotirasiz kelajakyo'q " ToshkentSharq nashiryoti2000.

Salohiddin Toshkandiy “Temurnoma” asarini tarixda tutgan o’rni

Mullo Solohiddin ibn mullo Alouddin qalamiga mansub bo’lgan “Temurnoma” noyob asarlardandir.Bu kitob Toshkentda 1908-yilda chop etilganligi ma’lum. Tosh bosma shakllari juda kam bo’lganligi ma’lum. Shunga qaramay bu asar sohiblari uni ne-ne uqubatlar bilan saqlab qolganlar. “Temurnoma” ni 30-yillarda saqlab qolishni o’zi bo’lgan emas. “Temurnoma” haqidagi daraklarni Qalqama tog’laridagi ovullarda, ah’yonda esa Shahrisabz yoki Kitob fuzulorida uchratish mumkin edi. 1989-yilning oxirida bu asarni qo’ga olishga muofaq bo’ldik. Kitobni Shahrisabz nihoyasining Eski Chorshanba qishlog’i fuqorosi, marhum Kattaxon eshon ruhini hushnudlik bilan yod etamiz. Asarni eru-ko’kka ishonmay saqlagan, bugun esa avlodlar baxramand bo’lsin deb, uni olimlarga taqdim etgan muxtaram G’ulomxon Kattaxon o’g’liga o’z minnatdorchiligimizni bildiramiz. Va ,nihoyat “Temurnoma” asari 1991-yilda P. Ravshanov muharrirligi ostida Toshkent “Cho’lpon” nashriyotida kitob holida chiqarildi. Bu kitob Amir Temur shaxsini haqqoniy va holis yoritishda muhum asar hisoblanadi. Amir Temur hayoti va faoliyati, uning o’ylari, davlatni va qo’shinni boshqarish usullarida o’zida aks ettirgan. Amur Tamur tarix sahnasiga juda qaltis bir davrda chiqdi. Mavorounnahrdan mug’ullarni haydab chiqarib markazlashgan davlatga asos soldi. Amir Temur bizning davlatchiligimiz tarixida yuksak iz qoldirgan buyuk bobokolonimizdir. Salohiddin Toshkandiyning “Temurnoma” asari ilmiy manba yoki tarixiy asar emas, avvalo-badiiy asar. Badiiy asar bo’lganda ham bir necha forsiy manbalar asosida yozilgan. Shu bois asarni tarjima deyish bir yoqlama bo’lib qoladi chunki u mutloqa, ijodiy yozilgan. Shu bilan birga voqea hodisalarni dalillashda tarixiy manbalarga murojat etilgan o’rinlar ko’p. Ana shularga asoslanib, “Temurnoma” ni bir necha tarixiy badiiy kitoblar umumlaswhtirilgan yangi asar deyish to’g’ri bo’ladi. Asarda Amir Temur shaxsi haqida so’z yurutilib, uning yo’ltasarlikda, qaroqchilikda, johillikda ayblovchi olimlar, adiblar, arboblar bilan munozara qilinadi chunki hozirga qadar bu olimlar va arboblar4ning

fikrlari aniq misollar bilan dalillangan emas. Salohiddin Toshkandiyning “Temurnoma”si bu da’volarni inkor qtish uchun ataylab yozilgandek. Vaholanki, kitob bundan bir asr oldin oktabr inqilobidan oldin nashr etilgan. “Temurnoma” ko’p jihatdan, qamrovi etibori bilan “Boburnoma” va “Qissas-ul-anbiyo” ga ancha yaqin turadi. Chunki bu asarlarda ham tarixiylik, ham badiiylik nechog’li xos bo’lsa, unda ham shu fazilat bo’rtib turadi.

Salohiddin Toshkandiyning “Temurnoma” asarida qo’llanilgan tarixiy so’lar va terminlar.

Abbosiyon - Abbosiylar. 750-1258-yillar hukm surgan arab xalifalari so’lolasi
Abyot — baytlar
Abjad — arab alifbosida sonlarni ifodalovchi sakkiz so’z
Avrat — sharm a’zolar; ayol, xotin
Avsan — but, sanam
Avsof — vaqf mulki (masjid, xayriya daromadi)
Adad — son, hisob
Adam — yo’qlik
Aduviya — dushmanlar, yovlar
Ajam — Eron mamlakati va xalqi
Ajdod — ota-bobolar
Ajzo — bo’laklar, qismlar
Ajr — mukofot, evaz
Azrago’ — ko’k tusli, yashil
Aimma — imomlar, din peshvolari, olimlar, mazhab boshliqlari
Aymo1iyya — aymoqlar, mo’g’ul jamoasi
Akobir — eng ulug’lar, eng kattalar
Aknun — hozir, endi, shu dam
Alayui — unga
Alayuis-salom — unga salom
Alam — bayroq, tug’, belgi, alomat
Aluol — zndi, hozir, shu payt
Amir-un-nos — el amiri
Amrad — o’spirin, soqoli chiqmagan yigitcha
Anbiyo — nabilar, payg’ambarlar
Anvar — eng nurli, eng ravshan
Anvo’ — nav’lar, har xil, rangba-rang
Angiz — qasd, qo’zg’atish, tezlash, boshlash
Andoz — tashlovchi, otuvchi, uloqtirish
Andoza.— o’lchov, qolip, nusxa
Anodil — bulbullar
Anom — kishilar, xalq
Ansob — nasl-nasab, nasllar
Ansarib — yaqin kunda, tez orada, yaqinda
Arbobi ta’rix — tarix egalari, tarix bilimdonlari
Arg — hojat chiqarmoq
Arojif — behuda so’zlar, mish-mishlar
Arsu, — maydon, sahn
Arus — kelin, kelinchak
Arsh — vsmonning eng yuqorisi, eng yuqori joy

Arganun — organ, cholgu asbobi
Arg’in — urug’ nomi
Axsho — ichki a’yaolar (yurak, buyrak singari)
Axsar — haqir, kamtarin
Axsarulabad — abadiy haqir, kamtarin kimsa
Bars — yo’lbars
Badal — evaz, ayribosh
Bayn — oraliq, o’rta, ora
Badv — boshlanish, ibtido
Bay’ — oldi-sotti, baholashuv
Bay’at — ahdu paymon, qaror, va’da, e’tirof etmoq
Bakovul — xon dasturxonchisi, oshpaelar boshlig’i
Baras — pos, teri oqarish kasalligi
Baraxna — yalangoch, hamma yogi ochiq
Barbat — cholg’u asbobi, o’rdak Shaklli
Barguzida — tanlangan, mumtoz
Bargustvon — bostiriq, o’q o’tmas yopqi
Barkanda — qo’porilgan, sug’irilgai
Barlos — o’zbek uruglaridai biri
Bars — chaqmoq, yaship, o’t, olov
Barsut — urug nomi
Batnan ba’da batnin — nasl ketidai yangi nasl kelishi
Baxr — dsngiz, ummon
Bekas — kimsasiz, hyech kimi yo’q
Bexbud — yaxshilik, najot
Borsot — qoploilar
Botin — ichki tomon, ich, ko’ngil Buzurg — ulug’, hurmatli
Bulamus — ovqat (un, tuxum, yog’
Yobon - yovon, cho’l, dasht, dala
Yovus — yaqin
Shzus — gunoh, ayb
Yoy(Yo) - kamon, harf nomi
Yonmos — saytmoq, yonish, kuyish
Yormos — tanga, aqcha
Yorgog’ — teridan tikilgav xaltacha
Yotuton — cholg’u asbobi
Yoglit — ro’mol, durra
Gaz — uzunlik o’lchovi (70 om)
Gardun — falak, osmon
Girix — tugun, chigal
Guzin — saylangan, tanlangan
Gunogun — rang-barang, xilma-xyal
Gustox — adabsiz, andeshasyaz
Guxar — gavhar

Go’sha — burchak, xilvat, chet joy
Go’yanda — baxshi, hikoya kiluvchi
Dajjol — eng yaramas, eng vahishy, ipsoniyat dushmali
Dayn — qarz, burch
Dalv — ilmi nujumda ko’kdagi o’n ikki burjdan biri
Dalir — yurakli, dadil, jasur, shijoatli
Dargoubor — eshik, ostoia, ulug kishilar turar joyi
Darj — kiritish, qayd etish, o’ralgan xat
Dast — qo’l, karra, marta
Dastoviz — kichik, arzimas tuhfa
Dashti sipchos — qipchoq dashti
Daf’ — qaytarish, rad etish
Daxma — sag’ana
Dahr — dunyo, olam, zamon, davr
Dauriyo — dunyoviy
Dilovar — yurakli, botir, qaxram oi
Dodxoh — adolat talab qiluvchi, qasgo’y, adolatparavar
Dorulbaso — abadiylik uyi, u dunyo
Dorulfano — bu dunyo, o’tkinchi ol am
Durbsn — uzoqni yaqin etib ko’rsgituvchi asbob
Durud — maqtov, duo, salom, yaxshilik tilash, ibodat
Du sipar — ikki qat qalqon
Dubulga — zirhli bosh kiyim
Jabobir — zulm, jabr-sitamda bo’lish
Jady — ilmi nujumda ko’kdagi o’n ikki
Jayon — g’azabli, qahrli, qo’rqinchli, daxshatli
Jazaba — so’fiylikda zikr choga o’zini
burjdai biri (kiyik shaklida tasavvur etilgan)
bilmaslik
Jayxun— Amudaryoning qadimiy nomi
Jalis — hamsuhbat, majlisdosh
Jangjo’y — urushqoq, jangovor
Jarida — daftar, yakka, tanho
Jarojar — jar ustiga jar solish
Jahongir — dunyoni oluvchi, jahonni bo’ysundiruvchi
Jauonnoma — oynai jahon (tasvirning oynada aks etishya) .
Jihod — din yo’lidagi' urush, g’azovot
Jola — yosh
Jonib — taraf, tomon
Juvontor — lashkarning chap sanoti
Jud — in’om, ehson, saxiylik, qo’li ochiqlik
Juz’ya — gayridinlik solig’i
Julus — o’ltirish, majlis
Justu jo’ — qidirish, axtarish

Zabun — ojiz, bechora, mag’lub Zavja — xotin
Zajr — qiynash, azoblash, zo’rlash Zavlona — bo’gov, kishan darajasiga yetish, ekstaz
Zakot — diniy soliq, darom
Zan — ayol
Zanax — basbaqa, saqoq, behuda gayalar
Zan-ax zadan — lof urmoq
Zanb — gunoh ayb
adning qyarkdan bir qismi
Vaxiy — ilohiy xabar
Viloyat — katta ma’muriy qism, oblast, o’lka
Vird — duo
Vojib — bajarilishi muqaddas bo’lgan ishlar
Vosil — erishuvchi, yetishuvchi
Voqif — biluvchi, ogoh, xabardor
Vujud — mavjudlik, borliq, gavda
Vuzaro — vazirlar
Vuquf — bilishlik, xabardorlik
Vuqu’ — voqye’ bo’lish, yuz berish, paydo bo’lish
Vuxush — vahshiy hayvonlar, vahshiylik
Gaz — uzunlik o’lchovi (70 sm)
Gardun — falak, osmon
Girix — tugun, chigal
Guzin — saylangan, tanlangan
Gunogun — rang-barang, xilma-xil
Gustox — adabsiz, andeshasiz
Guxar — gavhar
Go’sha — burchak, xilvat, chet joy
Go’yanda — baxshi, hikoya qiluvchi
Ibtado — boshlash
Idbor — baxtsizlik
Ijmol — xulosa qylish
Ijlos — majlis, o’tirish
Ijti$od — g’ayrat
Izdixom — to’planish
Iilol — xor qilish, to’g’ri yo’ldan adashtirish
Iyd — hayit, 'bayram
Ilox — xudo, olloh
Imdod — madad, ko’mak, yordam
Iijil — xristianlarning ilohiy kitobi
Intisol — ko’chish, o’tish, o’lim
Intixob — saylash, tanlash
Insiyod — bo’ysunish, berilish

Irfon — bilnsh
Irshod — to’gri yo’l ko’rsatish
Iltisom — farmonga itoat qilish
Islom — musulmonlar dshsh
Istivo — baravarlik, tush aayti, teiglik
Istikmol — komil bo’lgan, nihoyasiga yetgdn
Istifo — haqini olmoq, saylab qo’ymoq
Istifoda — foydalanish, ilm olish, o’qish-o’rganish
Isti’onot — iadad so’ramoq
Istig’for — gunohni so’ramoq, tavba qilmoq
Itlof — yo’q qilish
Ifti’ol — hiylagar, soxtakor, bo’htoi qilish
Ishkol — mushkul, band
Ishtibos — shubha gumon
Ixroj — haydash, surgun qilish
Ixtilof — kelishmovchilik
Ixtiroz — saqlanish, ehtiyot bo’lmoq
Istidor — qodir bo’lish, biror ishni Qila olish qudrati
Yigoch — daraxt, yog’och, uzunlik o’lchovi
Yitmak — yo’qolmoq
Yisug’ — buzuq, vayron
Yo’run — yamoq, parcha
Kabir — katta, ulug’, zo’r
Kavpab — yulduz
Kavn — borliq, dunyo, mavjudlik, tiriklik
Kavnayn — ikki olam, u dunyoyu bu dunyo
Kayoniyon — Eron shohlari sulolasi
Kajava — yopiq arava
Kazarma — harbiylar turar joyi
Kalima — so’z, nutq
Kalomullox — olloning so’zi, Qur’on
Kamoxiy — aynan, xuddi o’shanday, o’z holida, to’liq mohiyati, tag-tugi bilan
Kanop — o’simlik, kanop, bangdona
Kark — karkidon
Karkas —uzoq umr ko’ruvchya o’limtikxo’r qush
Keli — ichi o’yilgan yog’och asbob
Kent — katta qishloq
Kilk — qamish qalam
Kirdor — qiliq, ish
Kisvat — kiyim, ust-bosh
Kitobat — maktublar, xatlar
Kishear — mamlakat, yurt
Komgar — baxtli, qudratli

Kubaro — kattalar, ulug'lar
Kunyat — «Abu, ibn, umm, bint» kabi so'zlar bilan boshlangan iyemlar: Abulmo'hsin,
Ibn Siio, Ummi Zarifa
Kufr — islomni tanimaslik, kofirlik, g'ayri dinlik Kuffor — kofirlar Kushod — ochik, ochilgan, bo'shatilgan Kushish — harakat, sa'y, intilish Komil, komila — yetuk, mukammal, kamchiliksiz
Lavh — yozuv taxtasi
Laylu naxor — tunu tong
Lak — yuz ming
Lamxa — lahza, dam
Lamxog — damlar, lahzalar
Lapka — do'kon
La'in — la'nati, la'natlangan
La'l — qimmatbaho qizil rangli tosh
La'li nob — toza, sof la'l
La'n — la'nat
Laxim — sr osti yo'lagi
Lison — til
Loa'hl — aqlsiz
Loiloj — ilojsiz
Loxis — qo'shimcha, keyin qo'shilgan
Lo'lo'— marvarid, gavhar
Mabda' — boshlanish joyi, ibtidosi
Mavzi' — joy; o'rin, yer
Mavlud — tug'ilgan, tug'ilish zamoni
Mad — cho'zilish, uzayish
Madid — cho'zilgan, uzoqqa tortilgan
Madoro — kelishuv, yuzaki muomala
Madx — maqtash, ulug'lash
Madxush — hushdan ketish, hayratga tushish
Majmu' — yig'indi, to'plash, hamma, jam'
Mazayalat — xo'rlik, xorlik
Mazammat — yomonlik, tubanlik, xo'rlash
Mazxab — ta'limot, maslak, diniy oqim
Maygun — may rangli, qizil rangli
Mayyit — o'lik, o'lgan kishi
Maylon — mayl-xohish, havas, rag'bat
Maknun — yashirilgan, maxfiy
Makrux — jirkanch, harom, nafrat qo'zgovchi
Malo — to'lalik, xilvatning ziddi, ochiq yer, to'da, to'planish
Maloyik — farishtalar
Maloxida (mulhid) — dahriy, bedin
Mamnu' — man' etilgan, qatogon

Mamnu’at — man’ etilgan narsalar, qatagonlar
Mansux — bekor qilingan, rad etilgan, iste’moldan chiqqan
Manjur — yoyilgan, tarqalgan, yorliq, farmon
Mansul — naql etilgan, birov aytgani asosida
Manuus — ishi oldinga yurmagan, nahsda qolgan
Maob — hikmat egasi, faylasuf
Maoniy — ma’nolar
Marg — ajal, yo’q bo’lish, o’lim
Mardum — odamlar, qorachig’
Markab — ulov, (ot, tuya, eshak, kabi)
Marohil — manzillar, dunyo
Marqad — go’r, qabr
Masnad — suyanchiq, taxt, yuksak o’rin, hukmdorlik maqomi
Masojid — masjidlar
Masoil — masalalar
Masoniy — bir necha martalar, necha karralar
Masof — jang maydoni, urush, jang
Mas’ud ~ baxtli
Maxzan — xazina
Mashvarat — kengash, maslahat
Mashra’ — yo’l
Mshiris — Sharq, kunchiqar
Mashshos — cholguchi
Ma’bar — o’tiladigan joy
Ma’bud — olloh
Ma’jun — kayf beruvchi aralashma dori
Ma’chn — ravon
Masrun — yaqin, yondosh
Matmum — gamli, gamlik
Magora — g’or, tog’dagi sor
Magrib — G’arb, kunbotar
Magfur — kechirilgan, gunohi avf etilgan
Maxv — yo’qolish, tugash, oradan ko’tarilish
Mahz — xolis, sof, nuqul, faqat, yolg’iz
Maxzal — kulgi, masxara bo’lish
Maxfil — do’stlar jam’ bo’lishi, do’stlar bazmi
Meurob — Masjidda imom sajdaga bosh qo’yadigan maxsus joy
Mesh — charmdan tikilgan suv idish
Me’roj — ko’kka ko’tarilish
Midod — siyoh, qoralik
Mazrob—noxun, zarb, chertish
Miyl — bong
Milyon — million
Misvok — tish tozalagich

Misoq — ahdu paymon
Misqol — og'irlik o'lchovi — (4,1 gr.)
Misnotis — magnyat, ohanrabo
Moxazar — biror narsaning hozir bo'lyashi, tayyor turishlik
Muallas — oraliqda qolgan, osilgan
Muallo — yuksak, a'lo
Muallif — yozuvchi, asar sohibi
Muboriz — yakkama-yakka olishuvchi, pahlavon, jangchi
Muboxasa — bahs qilmoq, fikrlar izhori
Muboxot — faxrlanish, maqtanish
Muvakkil — vakil, biror ishga tayin etilgan ,
Mudarris — dars beruvchi
Muddaiy — raqib, da'vogar
Mujib — sababchi, bois, tufayli
Muzmaxil — mahv bo'lib, yo'q bo'lish
Muzoyasa — tanglik zulm
Muzoxir — yordamchi, qo'llovchi
Mukno (Muknat) — quvvat, qudrat
Mulozimat — birga bo'lishlik, xizmat qilishlik
Mulosiy — uchrashuvchi, ko'rishuvchi, so'zlashuvchi
Mulxam — ilhomlangan
Mulxim — ilhom boruvchi, ko'ngilga soluvchya
Mumsik — xasis, baxil
Munajjim — yuldo'zshunos
Munazzax — pok, sof, ravshan
Mupdarij — bir narsa tarkibiga, ichiga kirgan
Munojot — yalinish, yolvorish
Munoza't — nizolashuv, janjal, tortishuv
Muntashir — yoyilgan, hammaga ma'lum bo'lgan
Munosasha — janjal, tortishuv
Mungo'at'i   ajralgan, kesilgan, bir qism
Mushrgzim — buzilgan, tum-taraqay bo'lgan, tarqalgan
Muolaja — davolash, dori-darmon qilish
Murid — talab etuvchi, ergashuvchi, qo'l beruvchi
Murosaba—yushohada, xudo va dunyo haqida _fikR yuritish
Murtasim   surat soluvchi, naqsh boglovchi, rasmga kirituvchi
Musallam — inkor va qarpshliksiz ma'qullangan, taslim bo'lishlik
Musallat — zo'ravonlyk, rolib kolishlik
Musallax — yaroqli, aslahador
Musannaf — kitob qilingan, yozilgan
Musannif — iitob tuzuvchi, yozuvchi, muallif
Musaxxar — zabt etish, bo'ysupdirish
Mustajob ud da'va — duosi qabul bo'lgan
Mustavfiy — yetarli bo'lish, hisobdor

Mustatob — yoqimli, yuqori darajali
Mustatniy — tortinuvchi, ehtiyojsiz
Mustasim — to’gri, rost, bir joyda turuvchi
Mutabprruk — qutlug’, muqaddas, sharafli
Mutabbago’ — qavatma-qavat, qismlarga bo’lingan
Mutavotir — og’izdan-og’idaa ko’chgan xabar, yoyilish
Mutaosid ahdlashgan, ahd boglashgan
Mutagayyir — o’zgargaa, o’zgaruvchi
Mutrof — yuz parda, hijob
Mufattin — fitnachi, fitna soluvchi
Mutobaat tobe’lik, itoat qilish
Muforasat - ayrilish, ajralish
Muxayyar — ixtiyorli, erki o’zida bo’lish
Muxolshr — teskari, qarama-qarshi, dushman
Mushavvash tashvishli, parishon, besaranjom
Mushk — qora rangli xush bo’y modda
Mu’ofa — yopiq arava
Mu’tasid — e’tiqod qiluvchi, ixlosli
Musaddima — oldipda boruvchi, asarda kirish so’z, so’zboshi
Musayyad — boglangan, ulangan, band etilgan
Musobil — qarshi turuvchi, zid
Mug’anniy — ashulachi, sozanda
Muxlik — qalok qiluvchi, o’ldiruvchi, yo’q etuvchi
Muxrsho’ — kuydiruvchi, yoldiruvchi, qurituvchi
Muxtadi — to’gri yo’lga tushgan, to’g’ri yo’l ko’rsatuvchi
Muxtarigo’ — kuygan, yongan
Muxtasib — ixtisob qiluvchi, shariat ishlarini, tosh-tarozini nazorat etuvchi
Nabiy — payg’ambar, xudoniig elchisn
Nabotot — o’simliklar
Navozish, — yaxshilik qilish, smylash, mohribonchilik, erkalag
Najjod — nasl, naoab, kelib chiqish
Najjor — duradgor .
Nazm — tu.chum, tartib, tuzish, she’r
Nasib — oliy najot, iajot beruvchi
Nasoro — Iso dinidagi odam, xristian
Natoj — natijalar
Kauzibillox — xudo saqlasin
Nafsoniyyat — o’z shaxsiga berilish, o’zini ko’rish
Naxchir — ohuga o’xgaash ov hayavoni, ov, najir
Nafois — nafislik
Nafs — .shaxs, vujud, mayl
Na’l — nagal
Na’t — paygambar maqgovi, madh
Nasiz — qarshi, zid, teskari

Nasib — biror jamoaning yetakchisi, e’tiborli kishi
Nagiy (natu) — nechun, nega, qanday
Naxang — akula, katta baliq
Nisyon — unutish
Nzil — tushgan, osmondan ingan
Notis — nutq so’zlovchi
Nosis — nuqsonli, kyamchiligi bor
Nubuvvat — payg’ambarlik, elchilik
Nujum — yulduzlar
Iuruliyn (nuri aym) — ko’z nuriday suyukli, aziz farzand
Nusrat — yordam, madad, zafar, g’ylaba
Nutfa — maniy, shahvat
Obo - otalar
Ovon — vaqtlar, zamonlar
Oyin — rasm, odat, tartib, o’xshashlik
Ol — oila, xonadon, sarshvdosh-urug’
Olot — asboblar, yaroqlar
Olud — aralash mavdos’da
Omoda — tayyor, tayyorlayagan
Ore, oriy — to’g’ri, rost, shubhasiz
Orlot — uru»' nomi
Ospy — gunohkor
Osor — nishonalar, asarlar
Ogaligo’ — homiy, bek
Ofiyat — sog’liq, tinchlik, pokizalik
Oshub — g’avgo, to’polon, qo’rquv
Ogoz — boshlanvsh, ibtido
Oxan — temir
Oxangar — temirchi
Payom — xabar, darak
Payraye — ergashuvchi, izidan boruvchi
Paykon — kamon o’qining uchi
Partav — yorug’liq, nur, shu’la, porloqlik
Peshdodiyon — peshdodiylar, qadimiy Eron shohlari sulolasi
Pirosta — bezalgan, ziynatlangan
Piroya — bezak, ziynat
Polon — teridan tikiladigan buyum
Porso — saqlanuvchi, yomon ishlardan o’zini tiyuvchi
Po’ta (fo’ta) — ipak o’rama belbog’
Purnur — porloq, nurli
Purfutux — to’la ochilish
Rabiul-avval — hijriy yilning uchinchi oyi
Rabiul-oxir— hijriy yilning to’rtinchi oyi
Rabot — yo’lovchilar manzilgohi

Ravza — bog’, jannat
Rajo — umid, orzu
Raj’at — qaytish
Razm — urish, g’avg’o
Rakaat (rak’at) — iomoz rakaatlardan iborat bo’ladi
Rakik — sust, zaif
Ram — sajda, cho’chish, qo’rqish
Rama — gala, suruv, to’da
Rammola — fol ochuvchi (qum, nuqta, chiziqlar orqali karomat qilish)
Rasul — yalchi, iayg’ambar
Rasulollox — ollohning elchisi, Muhammad payg’ambar
Rasta — qator
Rafis — do’st, hamdam, hamroh
Rafosat — do’stlar, hamsuhbatlar
Raxt — kiyim-kechak, safar yuki
Registon — qum to’shalgan maydon, sahn
Ribo — sudxo’rlik, ta’magirlik
Rijol — erlar, erkaklar
Rijol ul toyib — nazardan g’oyib muqaddas, ulug’ odamlar (ruh)
Rizeon — rozilik, mamnunlik, jannat
Rixlat — ko’chish, o’lish
Roviy — hikoyachi, qissa aytuvchi, ma’lumot beruvchi
Rokib — suvora, otliq, minib yuruvchi
Rofiziy — shi’a mazhabidagi kishi
Rub’i maskun — Yerping quruqlik qismi
Ruxi suds — muqaddas, pok ruh
Sabad — savat
Sabiy — ssh bola
Sab’ — yetti
Sab’ ul masoniy — yetti karra
Sabxa (subxa) — tasbeh
Savs — tabiat, xilqat, qudrat
Sad — to’siq, baland devor
Sadr — urug, mansab
Sadr ash shariat — islomda ulug’ martaba
Sadrnishin,— ulug’lar bilan o’lTiruvchi, martabali
Sajda — nomoz rasumi, egilish
Sayd —: ov, shikor, ilintirmoq
Saysal — jilo berish, pardozlash
Sayxa — hayqiriq, qiyaqiriq
Sakbon — itboqar
Sakina — orom, osudalik
Sakta — turrunlik
Saljusiyon — saljuqiylar

Salox — yaxshilik
Samadiyyat — abadiyat, navqironlik
Samar — meva, hosil, foyda
Sanduvoch — qaldirgoch
Sano — maqtov' madhiya
Sanoch — charm to'rva, mesh
Sarbador — Xurosopda XIV asr o'rtalarida vujudga kelgan xalq harakati ishtirokchisi (dorga osilishdan so'rqmaydigan, boshi dorga tikilgan, degan ma'nolarda)
Sari' — tez, sur'atli
Sarix — ochiq, ravshan, aniq, oydin
Sarafroz — ulug'vor, yuksak
Safro— sarig, o't, zahra
Safxa — sahifa, varaq, bet
Sa'y — haranat, intilish
Saslu (saslov) — chegara, yurt chegarasi
Saso — suv beruvchi, suv seiuvchi, meshkob
Sirot ko'prik, vo'l, do'zax ustidan jannatga o'tiladyagvi qilko'prik
Sitoyshi - maqtov, maqtash
Sifla — past, tuban, xasis
Sodot — sayyidlar,
Sovgat — sovg'alar, tuhfalar
Soil — savol qiluvchi, istovchi, gado, tilanchi
Soim — ro'za tutuvchi
Soyir — sayr etuvchi, sayyox,
Sol — yil
Solotin — sultonlar
Some' — eshituvchi, tinglovchi
Somoniyon — somoniylar, IX asrda Buxoroda hokimiyatni arablardan olgan sulola
Taammul — chuqur o'ylash, mulohaza qilish
Tabal(tabl) — katta nog'ora, dovul
Tabasa — guruh, qatlam, daraja
Tabdil — o'zgartirib yuborish, boshqacha qilish
Taborak —xudoning ismlaridan biri
Tabox — xarob, buzuq, vayron
Tabbox — oshpaz, ovqat pishiruvchi
Tavajjux — yuzlanish, xayrixohlik, bir sariga azm etmoq
Tavallud — tugilish
Tavaxxum — vahimaga tushish, qo'rqinch
Tavozu' — adablilik, o'zni past olish, o'ta kamtarlik
Tavorix — tarixlar
T avaxsuf — to'xtash, tek turish
Tavrot — yahudiylarning diniy kitobi

Tavxid — xudoning birligiga nshonish, xudoga yetishuv
Tpdrij — asta-sekinlik
Tazarru’ — yalinish, yolvorish
Tazvir — aldash, xiyla, firib
Tayron — uchish, parvoz
Takbir — xudoni uluglab «ollohu akbar» iborasini aytish
Takrim — hurmat, izzat, zhtirom
Takya — suyanchiq, yastiq, darveshxona
Talbis — xiyla, makr
Tamasxur — masxara qilish
Tanoyeul — zimmaga olish, yemoq, ichmoq
Tarasuum — rahm qilish, marhamat
Taryos — qora dori
Tarso — xristian
Tarsidan — xavf qilmoq, jur’at etolmaslik
Tasalsul — halqa-halqa, ketya-ket ulanish, tizma
Tasxir — rom qilish, zabt etish, qo’lga olish
Ta’biya - tuzish, tartibga solish, saflash
Ta’mir — qurish, obod atish, sozlash, umrni uzaytish
Tasaddum — ilgarilash, oldinda bo’lish
Tasviyat — yordam berish, quvvatlash
Tagayyur — o’zgarish, boshqa tusga kirish
Tag’yir — o’zgartish
Ta’ammul — toqat, sabr, chidam
Tiynat — xulq, rapish, fe’l, tabyat, yaratilish
Tilovat — «Qur’on»ii qiroat bilai o’qish
Toat — ibodat, sirinish, ollohdan ko’mak so’rash
Toifa — sabila, qavm, guruh, erkaklar to’dasi
Toyib — tavba qiluvchi
Tulu’ — chiqish, ko’rinish, bolqyash
Tumanot — o’n mingliklar
Tugbardor — bayroq ko’tarukchi yalovbardor
Tutro — davlat ramzi, nishoni, farmon, yorliqlar tepasidagya yaxsus bezakli belgi
To’fang — jayg quroli
To’sha — oziq-ovqat, yo’l ozigi
Ubur — o’tish, yurib o’tish
Ud — cholgu asbobi
Uzv — a’zo. gavda qismlari
Uzma — a’vam, katta
Ulamo — olim
Ulus — el, xalq
Umaro — amirlar
Umda — asos, dastak, tayanch

Umyo — ko'rlik
Ummat — bir tilda so'zlashuvchi nnsonlar, bir vayg'ambarga tobe' kishilar
Uxuvvat — birodarlik. qardoshlik, aka ukalik
Usob — burgut
Falak — osmon, ko'k
Fapo — yo'q bo'lish, o'lish
Farang — Fransiya, fransuz
Fard — yakka, yolg'iz
Farangiston — Yevropa
Farra — shukuh, shavkat
Farron — ravon, toz, sidirg'a
Faroyiz — islomdagi besh majburiyat (ro'za, namoz, haj singari)
Fasoxag — so'zning ravon, yoqimli, qoidaga muvofiqligi, go'zal uslub
Fasx — buzish, bekor qilish
Fatonat — o'tkir zehn, ziyraklik, xushfahmlik
Fitrat — yaratilish, tabiat, tug'ma tabiat
Fatx — ochish, yechilish, zabt etish, g'alaba
Fasix — diniy huquq bilimdoni
Filizzog — ma'danlar qorishmasi (temir, po'lat, oltin kabi yetti ma'dan)
Fiva — pivo
Filxol — shu holda, shu paytda, darhol
Fixrast — mundarija
Firot — dengiz nomi
Firsa — inson guruhi, jamoat, to'da, mazhab
Fisx — diniy huquq ilmi
Fosid — buzuq
Fuzux — rasvolik, razillik
Futux — ochilish, yechilit
Fo'ta (po'ta) — ipak o'rama belbog'
Fo'sh — ot yoli
Xabari arojif — behuda, yolgon xabar, atay tarqatilgan mish-mish
Xabir — biluvchi, xabar beruvchi
Xabis — yomon, yaramas, badbo'y
Xavotii — ayollar
Xavosin — hoqonlar
Xadang — o'q, kamon o'qi
Xaz.ch — ilakli mato
Xayd — guruh, to'da, ot-ulov to'dasi
Xayma — chodir
Xayrot — yaxshiliklar, xayr-yeaxovat
Xalaf — o'ripbosar
Xallos — yaratuvchi
Xamr — may, sharob, boda

Xarvor — og’irlik o’lchovi, bir eshak yuki
Xasm — dushman, raqib
Xashm — achchiq, gazab
Xilof — qargai, teskari, zid
Xil’at......qashamatli kiyim, sarpo
Xirgou — chodir
Xirsa — janda, rux,oniylar ust kiyimi
Xoja — ega, boshliq, uy egasi, oila boshlig’i
Xoyif — qo’rquvchi, qo’rqoq
Xolas — xalq qiluvchi, yaratuvchi (xudoning sifati)
Xonasou — masjid
Xoma — qalam
Xoris — favqulodda, odatdan tashqari
Xotam 1/s saltanat — saltanat muhri, kodshoh unvoni
Xubs — badniyat, palid
Xutba — juma kunlari va hayitlarda o’qiladigan namoz (unga davlat boshlig’i ismi qo’shib o’qilgan)
Chalipo — but, qo’shui alomatiga o’xshash nishon
Chanoschi — haykaltarosh
Charx — aylanish, osmon, falak, taqdir, tole’
Chashn — tantanali yig’ilish, bazm
Cherik — qo’shin, askar
Chiyeirtka — chigirtka
Chin — Xitoy
Chingdovul — qo’shinning orqasidan yuradigai soqchilar to’dasi
Chobuk — chaqqop, tez, ildam, savandoa
Chokar — xizmatkor
Chogir — may, ichkilik, sharob
Chutz — boyqush, boyo’g’li
Cho’g’ul(cho’gol) — chaqimchi, giybatchi, kg’vogar
Shabixun — tungi hujum
Shayx ul a’lam   dono ustoz, muridlar yetakchisi, islomdagi oliy martaba
Shamim — xush is, xush bo’y
Shams — quyosh
Shamsiya — quyosh yili hioobi
Shanbalid   gul
Shari’ - yomon, yaramas, buzuqi
Sharxi vusayi — voqyea-xodisalarni izohlovchi, sharhlovchi
Shafi’ — vositachi, himoyachi
Sha’bon — hijriy yilning sakkizinchi oyi
Shaxriston - mustahkam sal’asi bo’lgan katta shahar
Shikva — shikoyat, giialash
Shikof - yoriq, daryo, teshik

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. " Tarixiy xotirasiz kelajakyo'q " ToshkentSharq nashiryoti2000.

2. Salohiddin Toshkandiy “Temurnoma”.P. Ravshanov muharrirligi ostida. T.:”Cho’lpon” 1991

3. Boltayev M. Davlat tilioda ish yuritish hujjatchilik va atamashunoslik. Sam.2007